

Fra SLUTTER til ARRESTFORVARER. (Arrestforvarerfunktionen gennem tiden)

At beskrive de lederstillinger der, indtil videre, har stillingsbetegnelsen ARRESTFORVARER viser sig, at være en uhyre vanskelig opgave, idet disse job, indtil 1938 var kommunale og på forskellig vis var besat med lokale personer af vidt forskellig observans.

Af mange forskellige beskrivelser af forholdene og opgaverne for de personer som bestred jobbet som den "ansvarlige" for indespærring af samfundets bærme, fremgår det netop at personerne, i mange tilfælde, var af ligeså tvivlsom oprindelse som de indespærrede. Der foreligger kun meget få og spredte oplysninger om arrestforholdene i Danmark i ældre tid, og først omkring 1850 begynder et mere klart billede af arresthusene og arrestforvarerens forhold at tone frem.

I bogen om "Danmarks Arresthuse" har Peter Garde meget udførligt beskrevet de forhold som der blev arbejdet under helt tilbage til det 18. århundrede (1793). Af samme beretning fremgår det også, at den ansvarlige embedsmand for fangernes tilstedeværelse var byfogeden, som var en kombination af politimester og dommer. Stillingsbetegnelserne og embedsområderne ændredes med tiden, men ligger stort set fast indtil 1919.

I det jubilæumsskrift der blev udgivet i anledning af Dansk Arrestforvarerforenings 40 års jubilæum i 1960, er bl. a. nævnt, at arrestvæsenet er den gren af fængselsvæsenet der har de dybeste rødder i fortiden.

Af en foreliggende levnedsbetegnelse for en, for længst afdød ARRESTFORVARER, er dennes karriereforløb skitseret som følger:

Han er født i 1909, efter endt folkeskole kom han i lære som glarmester og blev udlært som sådan. I 1929-30, aftjente han værnepligten i Livgarden, i 1931 blev han gift og i 1934 blev han ansat som reservebetjent – tjenestested fremgår ikke. I 1936 blev han ansat som fængselsbetjent og allerede i 1940-1945 vikarierede han for arrestforvarerne i flere forskellige sjællandske arresthuse. I 1946 blev han udnævnt til vagtmester i Statsfængslet Vridsløselille. I 1948 blev han udnævnt til arrestforvarer i et mindre arresthus på Sjælland. Fra 1955 til 1972 var han arrestforvarer i to forskellige større arresthuse i Jylland.

Karriereforløbet for denne ARRESTFORVARER er nok lidt atypisk, idet han er startet i arrestforvarerjobbet på et meget tidligt tidspunkt, måske på grund af, at det var kort tid efter statens overtagelse af arrestvæsenet fra kommunerne.

Foruden den fængselsfaglige uddannelse som fængselsbetjent, og for manges vedkommende, en leder- eller mellemliderstilling i et statsfængsel, har flere af arrestforvarerne forud for ansættelsen i fængselsvæsenet/kriminalforsorgen haft en militær løbebane, som formodentlig har bidraget til ansættelse i arrestforvarerstillingen.

Der har ikke, igennem tiden været stillet særlige krav om andre relevante uddannelser til disse stillinger.

Usikkerheden i stillingerne kan derfor beskrives således:

Ingen garanti for ledelseserfaring.

Intet kendskab til bygningsvedligeholdelse.

Intet kendskab til økonomi og budget.

Et begrænset kendskab til personaleledelse.

Et begrænset kendskab til sagsbehandling.

Intet kendskab til forplejningsregler m.v.

Arrestforvarerens hustru – Økonoma uanset tidligere uddannelse og beskæftigelse.

Et historisk tilbageblik:

Frederik Stuckenberg (1832 – 1899), fængselshistoriker, lærer ved Straffeanstalten på Vridsløselille Mark, daterer fængselsvæsenets historie tilbage til år 1550.

Han har skrevet to bøger om Fængselsvæsenet i Danmark, hvor første bind omhandler perioden 1550 til 1741, og andet bind, med titlen: "Fængselsvæsenet i Danmark 1742 til 1839 – En historisk skildring", og hvor han, i sidste kapitel udelukkende beskæftiger sig med arrestvæsenet. Han beskæftiger sig mest med samtlige "arrestkamre" på Fyn, men også "Viborg tugt- og forbedringshus", samt et mindre antal af de øvrige arresthuse i landet er omtalt. Hele værket beskriver, meget omfattende, de ganske umenneskelige, og for os, ganske utænkelige forhold der var gældende i den tidsperiode, og dette for både indsatte og ansatte.

I første bind er der en omtale af Stokhusets arresthuller, som den i 1677 der indsatte stykjunker Adolf Giertz skildrer efter at have siddet der "in grossen gräulichen gestanck, unflat und ungeziefer" i 8 uger.

Der fandtes syv sådanne arresthuller i Stokhuset, som i et rum på 15 fods dybde og 7 fods brede angaves, at kunne rumme 8 til 12 personer. Hvert hul havde et vindue i flugt med gårdens rendesten udenfor samme, og om natten lukkedes vinduet med en lem og en jernstang. Giertz skildring kan ikke have været overdreven.

Den betydeligste fængselsreformer, den humane fængselstankes store skikkelse, er englænderen John Howard som levede fra 1726 til 1790.

I 1748 forlod han England for, at drage på en GRAND TOUR – en slags dannelses-/uddannelsesrejse rundt på kontinentet.

Han var en økonomisk uafhængig godsejer, hvis interesse for fængselsreformen blev vakt, da han i 1755 ved tilbagerejse fra det store jordskælv i Lissabon kom i fransk krigsfangenskab under de mest nedværdigende forhold.

Han blev fængslet i BREST og senere flyttet til et andet fængsel på den franske kyst. Derfra blev han udvekslet med en fransk officer som var taget til fange af briterne. Det er en udbredt opfattelse, at, denne personlige erfaring skabte Howards interesse for fængsler. På dette tidspunkt var han ca. 30 år gammel.

I 1773 blev han valgt til HIGH SHERIFF i Bedfordshire hvor hans gods lå, i første omgang for en periode på et år. Han begyndte sit virke med at inspicere det lokale fængsel, og han blev chokeret over hvad han så. I fængslet var anbragt de groveste forbrydere sammen med folk der var hæftet for gæld; unge og gamle, mænd og kvinder opholdt sig her i fællesskab dag og nat. Om natten blev de af sikkerhedsmæssige grunde lukket ned i to fugtige kældre, der lå 11 trin under jorden. Der rasede ustandselig smitsomme sygdomme (formentlig tyfus og dysenteri). Forplejningen bestod kun af brød, og andre sengeklæder end halm fandtes ikke. Slutturen fik ingen løn eller tilskud til fængslets udgifter, men skulle opretholde sig selv for de penge, som han havde ret til at kræve af fangerne for opholdet. Af den grund fandt Howard mange fanger, der blev tilbageholdt efter frifindelse, fordi de ikke kunne yde denne betaling. John Howard foreslog straks de lokale myndigheder at ændre på forholdene, men med den engelske traditionsbundne indstilling ville man ikke gå med hertil, før han havde påvist et fortilfælde. Med en enestående energi kastede John Howard sig derefter ud i at finde et sådan. Han besøgte derefter i den følgende tid 285 engelske fængsler, som han desværre alle fandt i en lignende forfatning. Han besøg var overordentlig grundige, og adskillige fængsler aflagde han flere besøg. Bevæbnet med en tommestok og en vægt, henholdsvis til at måle fængslets dimensioner og veje fangernes kost med, opnoterede han systematisk alt af interesse. Til trods for, at hans besøg ofte skaffede slutterne ubehageligheder, vandt han dog efterhånden deres tillid, og det lykkedes ham i adskillige tilfælde at indføre forbedringer.

En forståelse af fængslernes dårlige tilstand og hans erhvervs ubehageligheder får man, når man hører, at hans tøj kom til at lugte således, at han, uagtet han personlig var meget renlig, ikke tålte af medpassagererne i diligencen, men måtte foretage alle rejserne til hest.

Efter således, at have gennemtrawlet alle fængsler i England, Skotland, Wales fortsatte John Howard med rejser over hele Europa. Han besøgte Frankrig, Belgien, Holland, Tyskland, Schweiz, Danmark, Sverige, Rusland, Portugal og Spanien. I almindelighed mødte han en lignende elendighed og grusomhed, som han havde iagttaget i sit fædreland. Han fandt pinebænken i Tyskland og knutten i Rusland. Kun i Holland, Belgien, Schweiz og Pavestaten fandt han anstændige fængselsforhold, og kun her kunne de virke til det, som han anså som hovedformålet for fængselsopholdet: Forbedring af fangerne.

John Howard besøgte Danmark i slutningen af det attende århundrede (1781) og fandt heller ikke her gode forhold. Ved indsættelse i fængslerne benyttedes den såkaldte "velkomst", der bestod i, at den indsatte fik et antal piskeslag, der rettede sig efter forbrydelsens beskaffenhed. Den store "velkomst" var 30 piskeslag og den lille "velkomst" på 15 piskeslag. Der fandtes slaver med lænker om benene, og man brændemærkede og udstillede forbrydere i spanske kapper o. lign.

Howard udgav den første udgave af *STATEN I FÆNGSLERNE 1777*.

Ud over, at interessere sig for forholdene i fængslerne, brugte John Howard sine sidste år med en anden stor humanitær opgave, nemlig bekæmpelse af pesten gennem en forbedring af forholdene på hospitalerne. Under dette arbejde blev han selv smittet og døde under en rejse i Rusland i 1790.

At John Howards besøg kan have haft nogen betydning for forbedring af arresterne og dermed også af arrestanternes tilstand er antagelig nok. I hver tilfælde begynder der fra den tid at røre sig bestræbelser hos regeringen for at gøre forholdene noget bedre.

Om forholdene i danske arresthuse:

Således er der i 1780 tale om anskaffelse af madrasser til arrestanternes leje. Tidligere fandtes slig bekvemmelighed ikke i arresten, når den pågældende ikke selv medbragte noget. Men det må dog ved den sag erindres, at hele arrestvæsenet var den enkelte kommunes egen sag, og noget almindeligt tilsyn med den kendtes ikke. Det beroede på de enkelte stedlige autoriteters forgodtbefindende, hvor meget eller hvor lidt der gjordes for at forbedre arresterne og dermed arrestanternes ulykkelige kår.

Det var først FORORDNINGEN AF 5. APRIL 1793, som bragte mere almindelige regler for arresternes indretning. I dens motiver hedder det, at skønt øvrighederne have været heldige i deres bestræbelser for: "at forene sikkerhed for borgersamfundet med den menneskelige behandling af de i fængslerne værende fanger", så er der endnu mangler.

Forordningen angiver dernæst sine grundsætninger, som må gøres gældende ved arresternes bedre indretning og ordning.

Disse grundsætninger ere:

at arresthusene bør, såvelsom de enkelte værelser, være af mur og denne indvendig beklædes med planker;

at arrester i kælderne, som ere mørke og fugtige, bør afskaffes;

at, hvor indvendige fængsler have deres lysning fra et udenfor værende fængsel, bør disse indrettes i overensstemmelse med de regler, som nærmere foreskrives;

at der i stedet for sten- og lergulve overalt skal lægges gulve af brædder eller planker,

at der i stedet for de nu brugelige huller og åbninger i mure og døre, bør overalt indsættes vinduer af glastruder, hvilke indvendig forsynes med jernstænger;

at der til urenlighedens afførelse anbringes i ethvert arrestværelse, i stedet for de nu brugelige spande, et afsides vandhus, indrettet i form af et hjørneskab, på muren gøres en langagtig åbning, forsynet med dør og jernstang, hvor igennem der udefra kan indskydes et bækken eller lerkar til det opgivne brug; det udtages dagligdags fra den på muren anbragte åbning og besørges rengjort;

at de fornødne brixer og madrasser og overdækkener, hvis de endnu imod formodning måtte mangle, ufortøvent bør anskaffes.

De vedkommende øvrigheder bør indberette, på hvilke steder det lader sig gøre at forene arresthusene på landet med dem i købstæderne. Ligeledes påligger det øvrighederne til cancelliet at gøre indberetning om der skulle være steder på landet, hvor arresthuse skulde være nødvendige, formedelst at herredstingene måtte ligge for langt fra arresterne i købstæderne.

Denne forordnings grundsætninger blev på ny indskærpede ved cancellicirkulære 4. oktober 1803, med en delvis gentagelse af fordringerne til arresternes forbedring, og det særlige for madrassernes vedkommende, var alt sket både i 1797 og 1798, og ved cancelliskrivelse 26. maj 1798 udtaltes udtrykkeligt, at ethvert sted især udreder bekostningerne til fængslernes bedre indretning og madrassers og videre inventars anskaffelse.

Skrivelse (pålæg) af 4. august 1807 pålagde ethvert arresthus at anskaffe passende antal skjorter, halsklæder og strømper samt kamme, og gjorde det til pligt for ARRESTFORVAREREN at påse renlighed og besørge inventaret vadsket. Omkostningerne lignedes på distriktet.

Ved skrivelse (pålæg) af 11. maj 1810 fastsattes, at forbrydere under kriminel lavalder i arresten skulde afsondres fra grovere, ældre forbrydere; de skulde holdes renlige og gives fornøden bevægelse, og ved skrivelse (pålæg) 21. december 1827 pålagdes det ARRESTFORVAREREN for 6 sk. ugenlig for hver fange en gang om ugen at besørge vadsket skjorter, halsklæde og strømper.

I året 1830 blev der udstedt et øvrighedspålæg til et jysk arresthus hvoraf det bl.a. fremgår:

Latrinerne tømmes hver 2. eller 3. dag efter årstiden. Den deraf opståede forfærdelige stank i arresterne sætter sig i høj grad i klæderne og gør enhver nærmelse til arresterne utålelig. Vinduerne, små og temmelig højt anbragte, giver ikke tilstrækkelig frisk luft, og selv den forpestes fra en mødding, som lå i et hjørne af gården. Hvad renholdelsen angår, er denne ikke reglementeret, men beror på ARRESTFORVARERENS forgodtbefindende. Men desuden tilbringer arrestanterne næsten dag og nat om vinteren i sengen for at holde varmen, da der ingen anden varme kan skaffes. At dette ikke bidrager til renligheden, kan enhver sige sig selv. Til forplejning får fangen daglig 1 pd. Brød og 8 sk., hvorfor han kan købe hos ARRESTFORVAREREN. Arbejde findes ikke, bøger ligesålidt, ikke engang en bibel, og gudstjeneste holdes ikke. Med disciplinen er det mådeligt fat; man hører jævnlig, at den ene fange råber til den anden, og der kommunikeres flittigt fra arresterne til gaden med forbigående; ofte høres smudsige sange. Instrux for ARRESTFORVAREREN findes ikke; alt er overladt til hans gode omdømme.

I en cancelliskrivelse af 16. maj 1835 pålægges retsbetjentene at undlade at lægge inkvisiten i jern for at fremtvinge tilståelse. Samtidig svarer cancelliet på forespørgsel, om arresterne bør opvarmes, at øvrigheden skal påse sligt!

Den 24. april 1837 oprettede afgangne kammerherre Jens Benzon legat nr. 14 af de Benzon-Gersdorffiske legater, til opførelse af ny, vel indrettet varetægtsfængsel i Odense, konfirmeret 10. november 1841. Der blev udfærdiget en bestemmelse på fire paragraffer for hvordan dette arresthus skulle indrettes, og i bestemmelsens § 3 er det meget detaljeret beskrevet hvordan de enkelte lokaliteter skulle indrettes. Af denne § fremgår det bl.a.:

5) at der for hvert køn var et værelse af passende størrelse, hvori morgen- og aften-andagtsøvelser bleve holdte af en mand, hvis praktiske duelighed og varme interesse for sine medmenneskers åndelige vel man i forvejen havde forvissat sig om, thi hvor munden

alene fremfører ordet, uden at hjertet opliver det, der vil det liden eller ingen nytte stifte. Ligeledes burde der ved et hensigtsmæssigt udvalg af gudelige og andre bøger, hvis afbenyttelse stod de detenerede åben, søges at indvirke på deres moralsk-religiøse sands og deres intellektuelle udvikling.

6) at der indrettes en passende bolig for en gift ARRESTFORVARER, og for så mange medhjælpere, som der måtte anses nødvendige til et fuldkomment pålideligt opsyn.

7) at der haves et sted, hvor de i fængslet bortdøde personers lig kunne hensættes til deres begravelse.

Den 11. januar 1842 udgik fra Danske Kancelli en skrivelse, som ordret gengav en kongelig resolution af 22. december 1841 om "Varetægtsfængslernes bedre indretning", der under udtrykkelig henvisning til princippet i forordningen af 5. april 1793 fastsatte, hvad der i dag fremstår som selvfølgeligheder, men som de færreste arrester, om overhovedet nogen, da kunne leve op til.

I den kongelige resolution er der også tænkt på de ansatte, således skulle kancelliet sørge for, at

ARRESTFORVARERENS løn forbedredes, så at "saadanne Bestillinger desto sikrer kunne blive besatte med duelige og paalidelige Mænd, og at disse kunne finde deres Udkomme ved deres Lønninger".

Der har imidlertid meget længe før dette tidspunkt været forløbere for nutidens arresthuse til løsning af opgaven med opbevaring af den kategori vi, i dag kender som varetægtsarrestanter.

Kancelliskrivelsen fulgtes op af det store "Reglement for Arrestvæsenet i Danmark af 7. maj 1846", som bortset fra afsnittet om de indsatte var i kraft lige indtil 1938, hvor arresthusene overgik fra kommunerne til staten.

Reglementet indeholder 99 §§ og er opdelt i fem afsnit:

- A) Reglement for Bygningen og Inventariet (17 §§),*
- B) Reglement for Bestyrelsen (Politimesteren) (21 §§),*
- C) Reglement for Lægetilsynet (7 §§),*
- D) Reglement for Arrestforvareren (35 §§),*
- E) Reglement for Arrestanterne (19 §§).*

Som det ses optager Reglementet for ARRESTFORVARERNE langt den største plads, men også Politimesterens funktion er meget nøje beskrevet.

I Reglementets § 2 er reglerne for ansættelse af ARRESTFORVARER udfærdiget således:

Forsaavidt det maatte tiltrædes den Politimester som bestyrer Arresten, med Overøvrighedens Approbation selv at beskikke ARRESTFORVAREREN, har han nøie at agte på, at ikkun sindige, ædruelige og ordentlige Individier antages til slige Bestillinger. Dette har han ogsaa stedse at paase med hensyn til de Husfolk og Tyende som, Arrestforvareren holder.

og i § 3 fastsættes reglerne om kvindeligt tilsyn:

Til at foretage Visitationer af de qvindelige Arrestanter, og, om fornødent gjøres, til at føre det specielle Tilsyn med disse, beskikker han et paalideligt Fruentimmer, saafremt Arestforvarerens Kone, af hvilken det omhandlede Hverv ellers nærmest bør udføres, ikke dertil maatte være kvalificeret.

I reglementets 21 §§ findes der rigtig mange bestemmelser som, ikke mange af de nulevende arrestforvarer har oplevet – og heldigvis for det.

Reglementet for ARRESTFORVAREREN er meget omfattende, her skal blot nævnes enkelte interessante §§:

§ 1

ARRESTFORVAREREN nynder i sin Bestillingstid, foruden den for ham reglementerede faste Løn eller andre Indtægter, fri Bopæl i Arresthuset.

§ 2

Ligesom han overhovedet ikke uden Politimesterens Tilladelse bør drive nogen Haandtering ved siden af den ham overdragne Bestilling, eller dermed forene andre Bestillinger, saaledes maa han i intet Tilfælde holde Marketenteri for Folk uden for Arresten, udskjænke øl eller Brændevin o.s.v.

§ 3

Han maa i Reglen til ingen Tid, og om Natten aldrig, være fraværende fra sin Bopæl uden Politimesterens specielle Tilladelse.

§ 4

Ingen Fremmed maa opholde sig længere end til Kl. 10 om Aftenen i hans Bolig, og aldrig maa Nogen, der ikke hører til hans Husfolk, overnatte der uden Politimesterens Samtykke.

§ 8

Den ham foresatte Øvrighed skal han være hørig og lydig, samt nøie efterleve og udføre Alt, hvad denne paa Embedsvegne paabyder.

De følgende paragraffer omhandler reglerne for visitationer, lægetilkaldelse, gårdtur m.v., som i mange tilfælde er identiske med de regler som har været gældende indtil dato.

§ 18

Naar en arrestant faar sin mad tilbragt, da har han at vaage over, at Intet, der ei bør tilkomme Arrestanten, paa denne Maade bliver indsmuglet i Arresten, ligesom han ogsaa nøie har at paase, at han ei erholder Brændeviin, eller andre spiritnøse Drikke tilbragte, medmindre Øvrigheden specielt har tilladt saadant, i hvilket Tilfælde det dog ligeledes er hans Pligt at iagttage, at de af Øvrigheden tilladte Qvantiteter ei overskrides.

§ 20

Det er ham paa det Strengeste forbudt i nogen Tilfælde at sælge Brændeviin og andre spiritnøse Drikke, samt Røgtobak til Arrestanterne og han har i det hele at vaage over, at de ei heller paa anden Maade erholder disse Gjenstande, medmindre Politimesteren udtrykkelig har tilladt saadant, i hvilket Tilfælde han har at paase, at den i saa Henseende givne Tilladelse ei overskrides.

De øvrige §§ indeholder forbavsende mange regler som i virkeligheden fortsat er gældende, eller i alt fald var gældende indtil "Lov om fuldbyrdelse af straf m.v." trådte i kraft den 1. juli 2001.

Der findes mange spændende beretninger fra forskellige arresthuse rundt omkring i landet, som beskriver de forhold der blev arbejdet under:

I det 16. og 17. århundrede var grænselandet mellem ærlige og uærlige – allernederst i Guds og Majestætens og hele folkets ordenshieraki, hvor selv det usleste menneske dog stadig er et menneske – finder vi bysvenden og slutteren (arrestforvareren), bysvenden var også bystyrets stik i rend dreng.

Stodderfogeden var udvalgt af bystyret som "tillidsrepræsentant" for stoddere og betlere. De tre embeder som slutter, bysvend og stodderfoged var så ilde anset, at stillingerne kun kunne besættes med personer, der i forvejen havde mistet al borgerlig agtelse.

I 1695 var det, ved kongelig resolution bestemt, at såfremt en fange undveg så skulle den slutter, hvis slette tilsyn var årsag hertil, selv lide samme straf, som den undvegne skulle have haft. Der skulle således kun en enkelt fejldisposition til, for at slutterens status ændredes fra ansat til indsat.

En slutter blev således, i 1725, idømt tre års arbejde i jern på Bremerholm i København. Hans forseelse var, at en tyveknægt der var dømt til galgen, var blevet set i et andet værelse end fangehullet siddende på en skammel idet han indtog sin mad sammen med slutteren, og da maden var indtaget fik han, af slutteren en pægl brændevin (ca. ¼ l.) med ind i hullet. Men fangen takkede for venligheden ved at rømme fra arresten, hvorved sammenhængen blev afsløret.

En anden slutter blev i 1797 sendt til Viborg Tugthus efter, at have gjort sig skyldig i "medlidenhed, skjødesløshed og uforsvarlig omgang med at tilslutte (låse) arrestanterne".

Med disse udsigter er det forståeligt, at en ansættelse som slutter kun virkede tillokkende på de færreste og ofte kun på folk i små kår. "Stillingerne" som slutter, bysvend og stodderfoged blev ofte, af den jævne borger, sidestillet med bødlen, som også kom fra det nederste lag af samfundsborgere.

I et mindre jysk arresthus blev stillingen, i 1849 besat som ARRESTFORVARER og politibetjent og for sit virke fik han, fra februar til september i løn 15 rdl og 24 skilling. I de næste mange år var stillingen besat med den samme person som havde det privilegium, at han måtte servere rompuncher på sessionsdagene. Noget tyder på at arrestforvareren også drev smugkro. I hvert fald fik han, i 1862 da han søgte om fritagelse for brændevinsafgift, besked på, at han skulle afholde sig fra at lave beværtning for andre end dem, der lavede forretninger på rådhuset.

Efter et overfald – formentlig af en fange – måtte arrestforvareren, i 1875, fratræde, og i 1876 tiltrådte afløseren. Vi ved at også han blev overfaldet af en fange "men da han var kraftigt bygget, regner vi ikke med, at han har lidt nogen større overlast", lød omtalen af begivenheden i den lokale avis.

Forfatteren Anker Fuglsang har i en senere erindring skildret arrestforvareren således: "Den der har set ARRESTFORVAREREN bevæge sig ned over byens torv, vil have bevaret et indtryk af uhyre voluminøst omfang. Og dem der har set tjenestemanden i funktion overfor kålhøgne kæmper i et offentlig lokale, en markedsdag eller ved andre festlige lejligheder, og været vidne til, hvorledes han med sin mave alene kunne få en besærk til at tumle som for et vildene vejr, bevarer mindet om en olympiade, hvor ro, vælde og besynderlige kræfter imponerede, inkarneret i en lyslokket, blåøjet, venligt udseende nordbos skikkelse". Den store mand døde i 1899, kun 48 år gammel.

Af stillingsannoncen i 1899 får man et indblik i lønforholdene på daværende tidspunkt:

Grundlønnen for at være ARRESTFORVARER i det pågældende arresthus var 500 kr. om året. Denne løn skulle dække funktionen som arrestforvarer og rådhusstjener. Der blev tilbudt fri bolig og brændsel og yderligere 200 kr. om året for at gøre rent i arresten og på rådhuset. Varetægtspenge beløb sig til 100 kr., og der blev ydet en godtgørelse for vask af arrestlinned. Endvidere aflønnes ARRESTFORVAREREN med 200 kr. årlig for at udføre polititjeneste i byen, når sådan behøves. For god tjeneste kan forventes gratiale af politikassen.

Af et jubilæumsskrift fra et sjællandsk arresthus fremgår, at "Arrestkommissionen" har inspiceret huset den 1. juni 1909, og denne inspektion gav bl.a. anledning til følgende bemærkning:

Hele Huset gjorde Indtryk af Orden og Proberhed og ARRESTFORVAREREN var øjensynlig en paapasselig og samvittighedsfuld Mand, men han var ligesaa øjensynlig overanstrengt af Mangel paa Hjælp, idet han var alene om det hele. Der er vel bevilget Løn til en Medhjælp, men den er saa lille, at ingen ordentlig Karl kan faas for den Betaling.

Ved inspektion i samme arresthus to år senere (1911) blev bemærket følgende:

Om ARRESTFORVAREREN blev meddelt, at han var 48 år og blev ansat i 1896 og at han ingen anden stilling havde. Hans pengeløn androg 1.000 kr. og desuden havde han et personligt tillæg på 100 kr. årlig for ledelse af arbejdsdriften. Forplejningspengene udgjorde 55 øre pr. dag, brødpenge efter "gangbar pris". Han havde en medhjælper,

hvis løn var 400 kr. stigende med 50 kr. årlig indtil 600 kr., foruden kost, logi og vask samt 1 uniform om året.

Samme hus i 1928:

ARRESTFORVAREREN har ingen faste fridage eller nogen ferie, men han kan, efter særlig anmodning, erholde tjenestefri på enkelte dage uden at stille stedfortræder. Der er tilstået arrestforvareren en medhjælp, der lønnes med 1200 kr. samt fri station. For hans forplejning erholder ARRESTFORVAREREN en godtgørelse på 60 kr. om måneden.

Fra et arresthus i det jyske trekantområde foreligger der en "Instruks for Arrestmedhjælperen" udstedt og underskrevet af den stedlige Politimester den 1. februar 1928, og heraf fremgår det:

§ 1.

Medhjælperen lønnes med 100 kr. maanedlig samt fri Kost og Logi. Lønnen udbetales ham den 1. i hver Maaned for den forudgaaende Maaned. Desuden tilstaas der ham Uniform.

§ 2.

Pladsen kan fra begge Sider opsiges med tre Maaneders Varsel til den første i en Maaned.

§3.

Medhjælperens nærmeste Foresatte er ARRESTFORVAREREN, han udfører sin Tjeneste efter dennes Anvisning.

§ 4.

Medhjælperen skal omgaas Arrestanterne med Velvilje, men maa ikke indlade sig i unødvendig Tale med dem. Han maa saaledes intet fortælle dem om Begivenheder eller Forhold ude fra.

§ 5.

Medhjælperen maa ikke tilstede nogen uvedkommende Adgang til Arrestanterne eller Arresthuset. Har Politimesteren (eller Dommeren) tilladt en Arrestant at modtage Besøg, skal han, naar ARRESTFORVAREREN ikke er til Stede, være nærværende ved Besøget og paase, at den paagældende Arrestants Sag ikke omtales, og at intet bringes til eller fra arrestanten.

§ 6.

Medhjælperen maa til uvedkommende intet fortælle om, hvilke Arrestanter der hensidder i Arresthuset eller disses Forseelse eller øvrige Forhold.

§ 7.

Alle forefundne Mangler eller Ulemper saavel som Forseelser eller lignende fra Arrestantens Side skal han melde til ARRESTFORVAREREN.

§ 8.

Medhjælperen maa nøje kende det i Arresterne ophængte Reglement for Arrestanterne.

§ 9.

Han maa under Udførelsen af sin Tjeneste nøje paase, at enhver Dør i Arresthuset og Arrestgaardene, der er beenyttet, straks omhyggelig laases, selv om den umiddelbart efter atter skal aabnes.

§ 10.

Medhjælperen har 2 Søgnedages maanedlig fri fra Kl. 8 Formiddag efter aftale med ARRESTFORVAREREN, og der gives ham Lejlighed til hver Dag et Par Timer at færdes udenfor Arresthuset, naar ikke særlige Forhold forhindre det.

Han maa ikke uden forud erhvervet Tilladelse være borte fra Arresthuset efter Kl. 10 Aften.

Som det ses har medhjælperjobbet været næsten, at sidestille med at være arrestant, ligesom det også fremgår af § 1, at medhjælperen er af hankøn – (Desuden tilstaas der ham Uniform).

I 1933, altså før arresthusenes overgang til staten, blev der fra Justitsministeriet, udsendt et Cirkulære til samtlige Amtmænd og Arrestinspektører med et SÆRTRYK af Kgl. Anordning angaaende Forsikring af Fanger og forvarede mod Følge af ulykkestilfælde.

Denne i virkeligheden, meget omfattende anordning på, ganske vist kun to sider, og i alt ni §§, skulle naturligvis også i praksis, administreres af ARRESTFORVAREREN.

§ 1.

Stat og Kommune yder Erstatning til Fanger og forvarede, der er anbragt i Fængsel, Arresthus, Ungdomsfængsel, Psykopatfængsel,

Arbejdshus, Sikkerhedsforvaringsanstalt og Forvaringsanstalt for Psykopater, efter de i Lov af 20. Maj 1933 om Forsikring mod Følge af Ulykkestilfælde fastsatte Regler med de Lempelser, som denne Anordning bestemmer.

§ 2.

I Stedet for Ulykkesforsikringslovens § 3, 1. stk. gælder følgende Regel: Forsikringen omfatter ethvert Ulykkestilfælde, der rammer den paagældende under hans Ophold i en af de i § 1 nævnte Anstalter.

§ 3.

Foruden de i Ulykkesforsikringslovens § 32 nævnte Ydelser skal der i Tilfælde hvor tilskadekomne af sin Arbejdsfortjeneste i Anstalten har ydet Bidrag til Paarørende, ydes disse en Hjælp svarende til den som Følge af Ulykkestilfældet skete Indskrænkning af Bidragene.

Denne Hjælp, som kan ydes ogsaa udover de for Dagpengeydelsens Ophør i Ulykkesforsikringslovens §§ 26 og 31, 2. Stk. fastsatte Tidspunkter, maa ikke overstige det Beløb, til hvilket Dagpengene vilde være blevet fastsat, saafremt den tilskadekomne vilde have været berettiget til at oppebære saadanne.

Som det fremgår af de §§ der her er nævnt, har det været noget af en opgave, at holde styr på, ikke blot denne anordning, men også et indgående kendskab til Ulykkesforsikringsloven har været nødvendig.

Den tyske besættelse af Danmark i årene 1940 til 1945, medførte også store omvæltninger for fængselsvæsenet, særlig arresthusene. Meget hurtigt efter 9. april anmodede den tyske værnemagt om et antal pladser i arresthusene som militærarrest. Under hele besættelsestiden krævede det stor ekspertise og konduite fra den stedlige ARRESTFORVARER, for at få arresthuset til, at fungere på tilfredsstillende måde.

At det var en vanskelig opgave fremgår af en beretning fra arresthuset i Århus, hvorfra der den 6. november 1942 undveg en varetægtsarrestant som var sigtet for sabotage mod den tyske Værnemagt. Undvigelsen fandt sted mens han havde besøg af sin hustru, hvilket besøg foregik i en lille mellemgang mellem arresten og ARRESTFORVARERENS kontor. Han var under bevogtning af en overbetjent. Undvigelsen skete ved, at han kunne gå gennem den uaflåste dør til ARRESTFORVARERENS kontor, hvorfra han videre kunne komme ud af arresten. Sagen havnede på justitsministerens bord, og arrestforvareren og overbetjenten blev omgående suspenderet, og der blev indledt tjenstlig undersøgelse mod de to. Sagen endte med, at ARRESTFORVAREREN blev idømt en bøde svarende til 1 måneds løn og overbetjenten en bøde 100 kr.

Ved krigens afslutning den 4. maj 1945 var antallet af anholdte der blev anbragt i arresthusene ganske kolossal. I Odense hvor der var ca. 50 pladser var der den 5. maj 1945 209 indsatte og den 12. maj 511 indsatte, heraf 125 kvinder, så det har jo været særdeles vanskelige forhold at arbejde under.

I 1953 findes der følgende oplysninger om "ARRESTFORVARERENS bierhverv":

For tilsyn med centralvarmeanlægget 300 kr. årlig. For renholdelse af tinghuset udbetales der ARRESTFORVAREREN 4700 kr. årlig, hvoraf arrestforvareren afholder udgift til tre rengøringsassistenter på 4473 kr. årlig, endvidere afholdes udgifter ved afløsning for rengøringsassistenternes evt. sygedage. Forudsat at der ikke indtræffer sygdom, vil der blive et årligt overskud på 227 kr., der tilfalder ARRESTFORVAREREN.

I 1958 overtog Justitsministeriet arresthuset i Thorshavn og Arrestforvarerstillingen har derefter været sammenlignelig med de øvrige danske stillinger, og har lønmæssigt været placeret på samme måde som de øvrige. Der foreligger ikke nogen speciel beskrivelse af arrestforvarerjobbet på Færøerne, men man kan vel nok forestille sig, at det rent fagligt, må være lidt ensomt i forhold til stillingerne i de øvrige arresthuse i Danmark.

I øvrigt blev der opført nyt arresthus i Thorshavn i 1967.

Arresthuset i Thorshavn er det første arresthus med en chef der ikke kommer fra Fængselsforbundets rækker, men fra Den frie Kriminalforsorg.

I 1967 blev Anstalten for Domfældte åbnet i Godthåb, Grønland. Som leder af anstalten blev udsendt dansk personale, hvilket har været praksis lige fra første begyndelse.

Den første anstaltsleder var Kresten Nygaard Kristensen, og dennes hustru Ella Kristensen, har forfattet en bog om de oplevelser hun og hendes mand havde i Grønland.

Bogen har titlen "Dagligliv i Anstalten. Da Grønland fik Anstalten for Domfældte" og er meget læseværdig, med mange gode beskrivelser af hverdagen i det grønlandske.

Anstaltslederstillingen var/er at sammenligne med en Arrestforvarerstilling i Danmark, men naturligvis meget mere ensom, idet der kun fandtes den ene af slagsen i Grønland, og som, fra starten havde to indfødte grønlændere som medhjælpere. Senere blev der tilført yderligere personale fra Danmark. Som det

fremgår af bogen, måtte der naturligvis træffes afgørelser som, i mange tilfælde var noget anderledes end i Danmark.

I miden af 1960'erne påbegyndte man kursusvirksomhed for ARRESTFORVARERE, som var et ønske der igennem tiden var fremført flere gange, idet de fleste arrestforvarer kom fra statsfængslerne og der havde haft forskellige leder- eller mellemliderjob, men som ikke havde givet noget kendskab til, eller erfaring i de forskelligartede opgaver som arrestforvarerstillingen indeholdt.

Selv om de fleste af os havde fået et par dages ”oplæring” ved en ældre kollega, måtte man i mange tilfælde søge råd og vejledning ved arresthusets personale, et forhold der ikke i alle tilfælde var særligt heldigt, og slet ikke tilfredsstillende.

I Lars Nordskov Niensens direktørtid blev der arrangeret regionalmøder for ARRESTFORVARERE forskellige steder i landet. Disse møder af 1 dags varighed og som regel havde man 2 eller 3 emner på dagsordenen. Ud over diskussionerne omkring de valgte emner havde møderne også stor betydning for forbindelsen imellem direktoratet og arresthusene og imellem arresthusene indenfor regionen.

På et af disse møder i marts 1971 havde man netop emnet ”Information” på programmet samt ”Reformer ved arresthusene” og rationalisering ved arresthusene. Under rationalisering fremkom forslag om at afskaffe bogføring af de indsatte penge og i stedet lade alle indsatte beholde deres penge underopholdet, samt at udbetale dem kontanter for udført arbejde.

Til forslaget hørte også, at der skulle oprettes en butik under en eller anden form i hvert arresthus. Forslaget vandt ikke gehør, men i løbet af et årstid var ordningen indført i alle arresthuse.

Årene efter 1965 har i øvrigt været karakteriseret af en vidtgående kompetencedelegation til institutionslederne, herunder arrestinspektørerne. Dette medførte de fleste steder en yderligere kompetencedelegation til ARRESTFORVARERNE og dermed arresthuspersonalet.

Arrestinspektørerne fik i 1982 kompetence til at træffe bestemmelse om prøveløsladelse og i 1986 til tilladelse til frigang og udstationering.

Da en stor del af arrestinspektørerne (politimestrene) ikke interesserede sig overvældende for det stedlige arresthus, gav disse nye tiltag ARRESTFORVARERNE et betydeligt større arbejde, men også et mere interessant arbejde.

Visse steder var politimesteren så til gengæld så interesseret i arresthusets drift og dagligdag, at ARRESTFORVAREREN ikke kunne foretage selv de mindste dispositioner uden på forhånd, at have indhentet politimesterens samtykke.

Til og med 1984 blev det væsentligste af arresthusenes regnskab ført hos politiet, men fra 1985 overtog direktoratet (løn- og regnskabskontoret) dette arbejde, hvilket medførte, at man i arresthusene nu foretog den konteringsmæssige registrering, afregning med lokale handlende m.v. – en ny opgave for ARRESTFORVAREREN,

Som et yderligere tiltag i moderniseringen af arresthusenes regnskabsmæssige forhold startede man i 1987 en forsøgsordning i 4 arresthuse, hvor man anvendte et totalrammesystem (selvstændigt budgetområde) i lighed med det, der anvendtes i statsfængslerne – endnu en ny opgave for ARRESTFORVARERNE.

I 1968 nedsatte justitsministeriet et udvalg, der fik til opgave at behandle problemerne vedrørende undervisning, erhvervsuddannelse og fritidsaktiviteter for de indsatte i fængselsvæsenets anstalter.

Udvalget afgav betænkning i 1973.

Et af hovedsynspunkterne i betænkningen var, at fængselsvæsenet bør tilstræbe, at de indsatte får tilbudt undervisning i samme omfang som landets øvrige borgere.

Med baggrund i dette hovedsynspunkt, samt ønsket om at motivere den indsatte til at benytte et fængselsophold til at dygtiggøre sig på forskellig vis, blev Statsfængslerne på Søbysøgård og i Nyborg udpeget som uddannelsesanstalter for så vidt angår indsatte der skal afsone i henholdsvis åben og lukket anstalt. Den 1. april 1975 startede ”Forsøget med uddannelses- og/eller beskæftigelsesplaner for indsatte”. Forsøget blev i daglig tale kaldt ”Skadhaugplanen”.

Der skulle være tale om en meget tidlig og bevidst planlægning allerede på arresthusstadiet gennem en øget information om mulighederne for uddannelse og beskæftigelse. Arresthuspersonalet blev således centrale personer i forbindelse med oprettelse af uddannelsesplaner.

I takt med at varetægtsarrestanter ønsker oprettet uddannelsesplaner, stiger behovet for undervisning i arresthusene, og et øget antal undervisere/lærer må derfor engageres – igen en ny opgave for ARRESTFORVAREREN.

I 1974 blev ”Kriminalforsorgens Cirkulæresamling” taget i brug, hvilket var en tiltrængt revision af de forskellige regler og bestemmelser der hidtil havde været gældende.

I den anledning blev der afholdt flere kurser for ARRESTFORVARERNE hvor man gennemgik disse forenklede og overskuelige cirkulærer.

Kurserne var tilrettelagt på den måde, at flere ARRESTFORVARERE på forhånd var udpeget til på kurset at fremlægge og forklare de enkelte

cirkulærer. Disse kurser havde, foruden den viden man fik, også den værdi, at de enkelte deltagere allerede fra starten var engageret i arbejdet.

Kursusvirksomheden specielt rettet mod ansatte i arrestvæsenet blev i de forløbne år, kun benyttet i mindre omfang. Der har dog været afholdt de nævnte kurser for ARRESTFORVARERE, samt for nye køkkenledere og for tjenestelisteførere.

I 1973 overtog Justitsministeriet (Fængselsvæsenet) den virksomhed som hidtil havde været udøvet af Dansk Forsorgsselskab. I den forbindelse blev der nedsat et udvalg, der fik til opgave at overveje udbygningen af forsorgsarbejdet inden for kriminalforsorgen.

På grund af udvalgets forslag blev der i 1979 truffet beslutning om en omstrukturering af forsorgsarbejdet vedrørende varetægtsarrestanter og afsonere i arresthus.

Omstruktureringen gik ud på, at forsorgsarbejdet fremtidig skulle forankres i den afdeling af kriminalforsorgen, i hvis område arresthuset er beliggende. Det forudsattes dog, at forsorgsarbejdet skulle varetages i nært samarbejde med arresthuspersonalet.

På det tidspunkt betød denne nyskabelse nok ikke de store forandringer for hverdagen i arresthusene, idet det mange steder havde været sådan, at den medarbejder fra kriminalforsorgen der havde denne opgave i arresthuset, mødtes med ARRESTFORVAREREN når der, ifølge nærmere aftale var behov derfor, og de to drøftede og traf så de nødvendige beslutninger om de ting der måtte være behov for.

I 1986 afgav Lauge Dalgaard-udvalget betænkningen om "Arbejde – Undervisning – Fritid", i daglig tale AUF-betænkningen.

De vigtigste forslag i betænkningen vedrører indførelse af selvforvaltning og produktionsskoler. Selvforvaltning betyder, at de indsatte i videre omfang skal varetage de funktioner, som hører med til en normal tilværelse uden for fængslerne, det vil sige madlavning og indkøb hertil, tøjvask, rengøring og lignende.

Det er givet, at hovedprincipperne i betænkningen om selvforvaltning og indførelse af kombinerede projekter principielt er lige så velbegrundede i arresthusene som i fængslerne, men det er også klart, at med de bygningsmæssige rammer og klientellets karakter med korte, og for varetægtsarrestanters vedkommende usikre, opholdstider kan disse planer ikke gennemføres i arresthusene.

På trods af betænkeligheder gik man visse steder i gang med at få implementeret de dele af betænkningen som der var muligheder for.

Det krævede en stor indsats fra blandt andet ARRESTFORVARERNE, idet det jo var nye opgaver som opsynspersonalet skulle i gang med.

De skulle bidrage med indrulleringssamtaler, uddannelsesplaner og sammen med kif-medarbejderen udarbejde løsladelsesplaner for afsonerne, planlægge fritidsaktiviteter og måske også deltage i undervisning af de indsatte, så alt i alt en kæmpeforandring i det daglige arbejde, som slet ikke alle var lige begejstret for.

I den forbindelse blev der rundt omkring afholdt to-dages seminarier hvor hele personalet fra et arresthus og den lokale kif-afdeling deltog, og hvor relevante medarbejdere fra direktoratet var kursusledere.

Igennem nyere tid har der været etableret flere forskellige afsoningssteder, med daglige ledere fra arresthusene.

Således foregik afsoning af hæftestrafte igennem en årrække på Fanø, ligesom også hæfteafsoning foregik i hjemmeværnets etablissement Vandstedgaard ved Hjørring, begge steder var det personale fra arresthusene der stod for den daglige drift.

Arrestforvarerhustruerne.

Igennem tiden har der, i de fleste stillingsopslag til arrestforvarerstillinger, været en passus med følgende ordlyd:

- 1) *Til stillingen hører tjenestebolig.*
- 2) *Ansøgeren bedes tilkendegive, om deres ægtefælle kan påtage sig ledelsen af kostforplejningen.*

Man anså det som en helt naturlig ting, at ARRESTFORVARERENS hustru kunne/ville påtage sig jobbet som køkkenleder, uden at der på forhånd var nogen egentlig aftale om ansættelses- eller lønvilkår, hvilket i høj grad hang sammen med boligpligten, idet der, de fleste steder kun fandtes eet køkken som dermed var fælles for selve arresthuset og arrestforvarerboligen, og hvor forplejningen til både arrestforvarerfamilien, eventuelle gæster og de indsatte blev fremstillet.

I øvrigt var det, i tidligere tider sådan, at ARRESTFORVAREREN havde forplejningen af de indsatte i entreprise til en aftalt pris pr. fangedag, og jo dygtigere han var til at forhandle prisaftaler med de lokale handlende og jo dygtigere køkkenlederen/arrestforvarerhustruen var til at få ingredienserne til at række kunne der jo blive en lille økonomisk gevinst ved denne ordning.

Af forskelligt historisk materiale fremgår det, at fangeforplejningen og betalingen herfor, samt kvindelig medhjælp er de spørgsmål der har været brugt megen tid på igennem tiden.

Begrebet betaling for kvindelig medhjælp var jo i realiteten det beløb der var afsat til madlavning til fangerne og vask samt reparation af fangebeklædning.

Dette arbejde var tænkt henlagt til arrestforvarernes hustruer, og i de tilfælde, hvor dette arbejde blev udført af arrestforvarerhustruen alene, kunne det beløb der blev tildelt, vel også give en rimelig fortjeneste, og mange steder var det måske også tilfældet. Men det var en utilfredsstillende ordning, og betalingen var ansat for ringe.

Hvert år, når man havde opgjort belægget i det pågældende arresthus, blev dette beløb reguleret, op eller ned, efter det forrige års fangebelæg, men det var en utilfredsstillende ordning.

Mange af datidens arrestforvarerkoner sled sig ganske enkelt op ved dette arbejde. De steder, hvor arrestforvareren valgte at fæste (ansætte) en tjenestepige, som det jo hed den gang, var der faktisk kun økonomi til pigelønnen og til kost til denne. ARRESTFORVARERENS hustru måtte nøjes med at få det lille beløb der måske blev tilovers.

Omkring 1960 blev der indført den ordning, at vask og reparation af fangebeklædning samt sengetøj kunne udføres på det nærmest liggende statsfængsels vaskeri, men mod at der af beløbet for kvindelig medhjælp blev fratrukket 10 %.

Beløbet pr. forplejningsdag blev reguleret efter det gældende pristal, ligesom der også fandt regulering sted når der skete ændringer i kostreglementet, f.eks. *da der blev indført pålæg til aftensmaden i stedet for blot kunsthonning og puddersukker.*

I årene 1957-1964 blev forplejningsordningen ændret ved 23 arresthuse, hvor den hidtidige entrepriserordning blev afløst af statsforplejning. Denne udvikling fortsatte i årene efter 1964 og omkring 1980 overgik de sidste arresthuse til forplejning direkte for statens regning.

Dette var dog ikke til udelt tilfredshed ved de arresthuse, hvor ordningen blev indført, og det gav anledning til mange sværdslag mellem de pågældende ARRESTFORVARERE og direktoratet.

Ved overgangen til statsforplejning blev der samtidig indført en ordning, hvorefter ARRESTFORVAREREN og hans familie modtog deres private forplejning fra det fælles køkken mod en nærmere fastsat betaling.

Det var i øvrigt også sådan, at arrestforvareren betalte for tjenesteboligen.

Boligpligten blev ophævet i 1984, og derefter blev ARRESTFORVAREREN frit stillet med hensyn til bopæl.

Køkkenledernes forhold er igennem tiden drøftet mange gange, og da de blev medlem af Arrestforvarerforeningen, tog Dansk Fængselsforbund sagen op på ny, og forholdene blev vel i nogen grad forbedret, men f.eks. blev der aldrig etableret en pensionsordning for køkkenlederne.

Igennem 1980'erne og 90'erne blev antallet af køkkener i øvrigt reduceret, idet der blev etableret to centralkøkkener, i Jyderup og i Sdr. Omme, som leverede dybfrostmad til et stort antal arresthuse, som dermed, i overensstemmelse med direktoratets bestræbelser mistede køkkenfunktionen.

De tomme arrestforvarerboliger blev derefter inddraget til anvendelse for arresthusenes øvrige aktiviteter, og hvor det ikke var muligt blev de nedrevet.

Sidste nyt: (2015)

Igennem de seneste 7 år er der gennemført flere ændringer, som har haft betydning for ARRESTFORVARERNEs arbejde med både indsatte og medarbejdere.

Den væsentligste ændring skete med politireformen der betød, at politikredsens antal blev reduceret til 12, og "de gamle" politimestre, som indtil da havde varetaget funktionen som arrestinspektør, forsvandt og blev erstattet af politidirektører, som ikke ønskede at "overtage" arrestinspektørjobbet. Det betød, at arresthusene stod i en situation uden daglig juridisk ledelse. Direktoratet for Kriminalforsorgen valgte derfor, at indføre en midlertidig ordning med en arrestinspektør, som kom dels fra kriminalforsorgens egne rækker og dels fra politiet og som skulle sikre den juridiske sagsbehandling for alle parter.

Indledningsvis havde dette embede ikke tilstrækkeligt personale, men man fik hen ad vejen etableret en mindre stab til opbakning for arrestinspektøren.

Disse embeder fik til opgave, at sikre kvaliteten i sagsbehandlingen omkring de indsatte samt, hen ad vejen også at kompetenceudvikle personalet i arresthusene.

Som det nok erindres var der en stor grad af autonomi i at være ARRESTFORVARER, kun de færreste politimestre viste særlig interesse for deres arresthus, men med etableringen af arrestinspektørembederne oplevede arrestforvarerne et øget fokus på, hvordan sagsbehandlingen omkring de indsatte blev varetaget.

I begyndelsen medførte det nogle problemer med, at finde fodslag og med at få kompetenceudviklet både personale og arrestforvarer for at kunne leve op til kravet i en mere kompliceret sagsbehandling.

Af en jobbeskrivelse for ARRESTFORVARER i de små og mellemstore arresthuse fremgår det, at ARRESTFORVAREREN i denne type arresthuse er den gennemgående figur da alle andre går i døgtjeneste, og selv om man er god

til at uddelegere (hvilket er absolut nødvendigt med de stigende krav til ledelsesdelen) er der stadig flere og flere driftsopgaver, som tager så megen af ARRESTFORVARERENS tid, at det kan være svært at få nok tid til decideret personaleledelse. Af beskrivelsen fremgår det, at det daglige arbejde kan deles op i følgende:

DRIFTSOPGAVER:

Mailbesvarelser der er blevet et arbejdsområde som er vokset og stadig vokser. Det er blevet en del af dagligdagen, at der ligger mail i ledelsespostkassen med spørgsmål eller undersøgelser, fra områdekontoret som er delt op i 6 forskellige fagområder: *resocialisering, klientsagsbehandling, sikkerhed, HR, ressource og ledelsessekretariatet*. Det er som regel spørgsmål som i hver enkelt tilfælde ikke kan besvares med almindelig paratviden, men derimod kræver nogen undersøgelse og arbejde, og dette, sammenholdt med at svarfristen i mange tilfælde er meget kort, kan være en stressfaktor.

Tovholder for arbejdsdriften: Dele heraf er uddelegeret.

Tovholder for sagsbehandling: Forhør i disciplinærsager, svar på klageskrivelser m.m., brugerundersøgelser, opfølgning, handleplaner.

Tjenesteplanlægning: Som regel er denne opgave uddelegeret til overvagtimesteren, men man er nødt til at have fingeren på pulsen.

Bygningsvedligeholdelse: Sammen med det øvrige personale sørge for almindelig daglig vedligeholdelse af arresthuset.

Tovholder for sikkerheden: Ligeledes i samarbejde med det øvrige personale.

Økonomi: Styling af arresthusets økonomiske ressourcer, arbejde i diverse økonomisystemer.

PERSONALELEDELSE:

Daglig personaleledelse: Herunder mødeledelse, svar på daglige ad hoc spørgsmål, supervision.

MUS samtaler (medarbejderudviklingssamtaler).

ARBEJDSMILJØ:

Trivselsundersøgelser: Opfølgning, udfærdigelse af handleplaner.

APV: Opfølgning, udfærdigelse af handleplaner.

KONTRAKTSTYRING:

ARRESTFORVAREREN er ansvarlig for at kontraktmålene på alle punkter bliver nået, både hvad angår økonomi, men også et stigende antal faglige mål.

MØDEDELTAGELSE:

På alle felter er der et stigende antal eksterne møder, som kræver ARRESTFORVARERENS tilstedeværelse, da dette er nødvendigt for at man kan følge med i udviklingen.

INTERNETTET:

Der er et stigende antal portaler og systemer som man, som ARRESTFORVARERER skal kunne mestre for at kunne passe sit arbejde, det gælder bl.a.: *Klientsystemet, Personalesystemet, Vat interflex (personaleløn), Navision (regnskab), Køls (fangeløn), Mps (værkmester udskrivning af regninger), Easy (arbejdsskader), Iapv (apv og trivselsundersøgelse), Kriminalregisteret, Ibistic (regningsbetaling), Rejs ud (tjenesterejser m.m.) og endnu flere som er mere ad hoc.*

Foruden de nævnte opgaver, har flere arrestforvarere også deltaget i diverse arbejdsgrupper i direktoratet, herunder arbejde med diverse IT-programmer, og flere har fungeret som underviser på Kriminalforsorgens Uddannelsescenter (KUC)

I Kriminalforsorgsforeningens Jubilæumsskrift ved foreningens 75 års jubilæum er der omtalt en episode der sætter den teknologiske udvikling i de seneste 25-30 år, inden for edb-området lidt i perspektiv:

Den nye teknologi, der indførtes flere steder i 1983 gav gang på gang anledning til episoder. Der opstod store uoverensstemmelser mellem civilt og uniformeret personale om hvem, der skulle betjene terminalerne. Efter en nærmest voldelig episode mellem HK'ere og en vagtmester indkaldte formanden for Dansk Fængselsforbund til et møde mellem formændene for organisationerne. Her besluttedes det, at det civile personale skulle betjene terminalerne i tiden kl. 8 – 16, medens uniformsgruppen klarede resten af døgnet.

Autonomien omkring personalehåndteringen blev noget reduceret, det der blev tilbage blev mere kompliceret. Reglerne for tjenstlige samtaler skulle overholdes til punkt og prikke. Det var ikke længere nok med en ”kammeratlig” samtale, og sygesamtaler blev mere professionaliseret, skulle indeholde aftale om fastholdelse og gradvis tilbagevenden til tjenesten.

På EDB-området er opgaverne for ARRESTFORVARERNE blevet rigeligt komplekse. Mange forskellige systemer skal håndteres, f.eks. Klientsystem, Arbejdsskadesystem, Personalesystem, to forskellige systemer omkring tjenestetilrettelæggelse og mange andre forskellige indberetningssystemer og indkøbssystemer, så det er ikke usædvanligt at skulle have adgang til 40-50

forskellige systemer, mange på brugerniveau, men også en del på administratorniveau, hvor man dels skal give og slette brugeradgang, dels være med til at undervise personalet i brugen af systemerne.

Nu er man så gået fra arrestinspektørerne til områdedirektørerne, og det har bl.a. den betydning, at ARRESTFORVARERNEs direkte kontakt til Direktoratet for kriminalforsorgen forsvinder, nu bliver kontakten til områdedirektøren.

I de seneste år er funktionen som ARRESTFORVARER blevet mindre selvstændig, man kontrolleres mere og har ikke så stor handlefrihed som tidligere.

Vi nærmer os måske tiden før 1938?

Glimt af de organisationsmæssige forhold:

Den 4. februar 1920 mødtes 21 arrestforvarer på "National" i Fredericia. Mødets formål var at stifte en forening. Foruden de 21 havde 17 sendt fuldmagt, og tanken blev realiseret.

Dansk Arrestforvarerforenings egentlige stiftelsesdato må derfor fastsættes til denne dato.

Flere år før denne stiftende generalforsamling, nemlig den 25. august 1901, blev der på Hotel Kronprins Frederik i Fredericia, afholdt et møde hvortil landets, dengang, 95 arrestforvarer var inviteret.

Initiativtagere til dette møde var 11 arrestforvarer fordelt ud over hele landet og med arrestforvarer A. Hoppe, Hammel som ordfører.

Formålet med mødet var:

"Paa dette møde vil vi fremkomme med Forslag til et Andragende til Regering og Rigsdag om at faa vore Lønnings- Anciennitets- og Pensionsforhold m.v. ordnede ved Lov".

På mødet blev vedtaget et Andragende som, i underskrevet stand, af samtlige arrestforvarer, skulle overbringes til justitsminister Alberti på Christiansborg. På mødet blev der ligeledes nedsat en Komite og en Deputation som skulle overbringe Andragendet.

Af referatet fra mødet fremgår:

"A. Hoppe, Hammel blev valgt som formand og kasserer. For at kunne afholde Udgifterne ved Tryksager, Korrespondance og fremtidige Rejser

m.v. denne Sag vedrørende blev det bestemt, at hver Arrestforvarer maatte yde et Bidrag hertil på 3 kr., som inden den 10. September d.a.A. pr. Postanvisning bedes tilstillet underskrevne Kredsformand”.

To af Danmarks 95 arrestforvarer nægtede at underskrive andragendet.

Fredag den 27. september 1901, havde Deputationen bestående af tre arrestforvarer, Audiens hos Justitsministeren, der samtidig med at Andragendet blev ham overrakt, i korte men klare Træk i alle Maader blev gjort bekendt med Arrestforvarernes vanskelige Stilling i tjenstlig og privat Henseende paa Grund af de meget trykkende pekuniære Forhold m.m. Hs. Ekscellence var i høj Grad elskværdig og imødekommende over for Deputationen.

Paa Forespørgsel om vi kunde gøre os Haab om, at Justitsministeren allerede i denne Samling vilde indbringe det som Lovforslag i Rigsdagen, sagde han: ”Saameget kan jeg ikke love i Dag, jeg skal først have Sagen undersøgt, man maa ikke love mere, end man kan holde – en Mand maa ikke bryde sit engang givne Ord, men et kan jeg love Dem, jeg skal interessere mig for Dem og se velvillig paa Sagen”.

Vi, Deputationen, ere overbeviste om, at Hr. Ekscellence, Justitsminister Alberti er en Mand, der vil staa ved sit Ord.

Den 18. november 1901, fremsendte Arrestforvarer A. Hoppe, en skrivelse til Justitsminister Alberti, hvori han rettede en underdanig Forespørgsel, om vi kunne gøre os håb om at Hr. Excellencen, jfr. mødet den 27. september, ville forelægge det overrakte Andragende for Rigsdagen.

Den 30. november 1901, modtog Arrestforvarer A. Hoppe, følgende skrivelse fra Justitsministeriet:

I Anledning af Deres Skrivelse af 18. ds. Angaaende det af Arrestforvarere her i Landet til Justitsministeriet indgivne Andragende angaaende eventuel Fastsættelse af deres Løn- Anciennets- og Pensionsforhold ved Lov, skal man i Forbindelse med Justitsministeriets Skrivelse af 12. f.M. ikke unnlade at meddele, at Justitsministeriet ikke vil se sig i Stand til at forelægge noget Lovforslag for Rigsdagen i denne Sag.

Det var naturligvis en skuffelse for initiativtagerne, at der ikke kom noget ud af mødet med ”hans Excellence” justitsminister Alberti.

Arrestforvarerne A. Hoppe og J. L. Pedersen, Nørresundby, rettede derefter henvendelse til to af deres lokale ”folketingsmænd”, J. Jensen-Sønderup og Sv. Høgsbro og bad dem om at forelægge Andragendet for Rigsdagen.

Der var, i de følgende 8 år stort set tavshed omkring arrestforvarernes forhold. Arrestforvarer A. Hoppe, Hammel udtrådte af tjenesten som arrestforvarer og blev ansat som Inspektør på Korsør Tvangsarbejdsanstalt, og arrestforvarer J. L. Pedersen, Nørresundby, overtog talsmandsfunktionen for arrestforvarerne.

Den 18.maj 1909 udsendes ”Meddelelse til samtlige Arrestforvarer i Danmark” underskrevet af A. Hoppe og J. L. Pedersen.

Skrivelsen indeholder bl.a. følgende:

A. Hoppe der har været Ordfører for Deputationen hos Justitsministeren og senere har været det korresponderende Medlem, er fremdeles villig til, som hidtil at bistaa os.

Trafikminister J. Jensen-Sønderup har nu paa Anledning henvendt sig til Justitsminister Høgsbro angaaende Sagen, og har overleveret sidstnævnte Exemplarer af alt tidligere til Justitsminister Alberti afgivne Andragende og Lovudkast m.v., hvilke Dokumenter ikke længere eksisterede i Ministeriet.

Paa Grundlag heraf har Justitsministeren derefter, hos samtlige Amtmænd forlangt detaillerede Oplysninger om Arrestforvarernes Lønforhold m.v.

En arrestforvarers indkomst bestod i reglen af en mindre, fast løn plus bolig, lys og brændsel. Dertil kom en række andre indtægter – ofte af sælsom art. For eksempel badepenge, barberpenge, varetægtspenge, vederlag for tilsyn med fangearbejde, betaling for vask og reparation af fangebeklædning, vederlag for ikke-fridage, for renholdelse af politi- og retslokaler, honorar for at være reservepolitibetjent, vederlag til arrestforvarerens kone for tilsyn med kvindelige arrestanter, vidnegodtgørelse, vederlag for fyring, gadefejning og meget andet. Der er et eksempel på at en arrestforvarer fik ”udepenge” for at føre tilsyn med et strandet skib.

Disse mærkelige indkomster var typiske ved næsten samtlige omtrent 100 arresthuse, da foreningen så dagens lys.

Det var derfor ikke let at få noget overblik over, hvor stor den enkelte arrestforvarers indtægt egentlig var.

Som nævnt blev Dansk Arrestforvarerforening stiftet den 4. februar 1920, og lønningsspørgsmålet stod øverst på foreningens første arbejdsprogram, ved siden af pensionsspørgsmål og hustruløn.

Lønnen blev dengang fastsat af de enkelte amtskommunale bestyrelser.

Arrestforvarerne var dog ikke uden organisation før 1920, idet de fleste var medlem i den lokale politiforening. Det var sikkert følelsen af at være blevet "sorteper" ved politiets lønftale i 1919, der gav stødet til, at foreningen blev dannet.

Den ny arrestforvarerforening indgik fra starten som en forening under Dansk Politiforbund og stod i dette forbund indtil politiets og arresthusenes overgang til staten i 1938. Det blev da aktuelt med en anden organisationsform og i slutningen af 1941 udgik arrestforvarerforeningen af politiforbundet.

Samarbejdet med politiforbundet havde ingenlunde været gnidningsløst og udmeldelse havde talrige gange været til afstemning, men var hver gang blevet stemt ned af et stort flertal.

På foreningens generalforsamling i 1921 blev det foreslået at foreningen skulle søge optagelse i "*Betjentforeningen ved Danmarks Statsfængsler*", et forslag der ikke vandt gehør.

Allerede i 1922 var der forslag om at ophæve foreningen, idet "*den er ildeset blandt vore chefer og virker som en rød klud på disse*".

Arbejdet fortsatte dog, med uformindsket styrke og det ses, at der i 1929 er udgået 274 skrivelser fra foreningen. Alligevel hedder det på den næste generalforsamling, at der "*ikke bliver gjort noget for medlemmerne fra bestyrelsens side*".

Da man ikke kom nogen vegne med at skabe ordnede lønforhold, forsøgte på alle mulige måder at få sportelsystemet (biindtægt) udvidet og forbedret. Det lykkedes visse steder, at få gennemført betaling for meddelelser til folkeregisteret og for at tage fingeraftryk.

I forbindelse med bestræbelserne for at opnå hustruløn foreslog den daværende arrestforvarer i Sønderborg, at man undersøger hvorledes ledvogterkoner aflønnes og at få aftalt en lignende ordning for arrestforvarerkonerne.

Efterhånden forlader man dog kravet om hustruløn, og i 1939 støder man på begrebet "*vederlag for kvindelig medhjælp*". Samme år opnås overenskomst om et fast beløb til kvindelig medhjælp.

Den 4. oktober 1925 er der for første gang tale om forslag til en lønningslov for arrestforvarer, og der afholdes en ekstraordinær generalforsamling i Fredericia, om dette vigtige spørgsmål. Diskussionen drejede sig væsentligt om stillingernes opdeling, hvor det oprindelige forslag gik ud på en tredeling af arrestforvarerstillingerne, men hvor man, efter en meget livlig og indgående diskussion enedes om en todeling.

Det gik dog endnu 13 år, inden en lønningslov for arrestforvarer forelå.

I 1933 trådte den nye straffelov i kraft, og denne omvæltning i arresthusenes forhold gav anledning til adskillige bryderier.

Forskelsbehandlingen i de forskellige amter falder mere og mere i øjnene. I 1935 ser man således at forplejningspengene stadig varierer meget i størrelse og at der i Thisted amt udbetales væsentlig højere beløb end f.eks. i Vejle amt.

Der var dog lysning at spore. Arrestforvarerne så med forventning hen til den kommende overgang til staten, der ville skabe faste og betryggende forhold. På en generalforsamling i Fredericia i 1936, med deltagelse af 55 medlemmer, måtte man dog konstatere, at de forslag myndighederne stillede i udsigt ikke stod mål med de forventninger man havde. Navnlig var man utilfreds med den opdeling af arrestforvarerstillingerne, der kunne ventes. Man enedes dog om, at bestyrelsen skulle forhandle videre og få det bedst mulige ud af de foreliggende forslag.

Den 25. november 1937 havde Dansk Arrestforvarerforening sin første egentlige forhandling med fængselsdirektoratet, der gav løfte om at imødekomme arrestforvarernes ønske, så vidt man kunne under hensyn til de øvrige tjenestemænd under fængselsvæsenet.

Den 26. november 1937 nedsatte justitsministeriet et udvalg med den opgave at fremsætte forslag til INSTRUKSMÆSSIGE BESTEMMELSER FOR ARRESTFORVARERNE OG DET ØVRIGE ARRESTPERSONALE.

Udvalget bestod af fem medlemmer fra fængselsvæsenet og politiet og med daværende viceinspektør under fængselsvæsenet A. Bentzen som sekretær. Arrestforvarernes repræsentant var H. Stuhr, Næstved.

De vittigheder der i årenes løb er sagt og skrevet om udvalgs og kommissioners langsommelighed kom ikke til at gælde dette udvalg, idet udvalget afleverede en betænkning den 26. februar 1938, altså tre måneder efter udvalgets opstart.

Betænkningen har stort set dannet grundlag for den måde arbejdet er blevet udført på, i alt fald indtil den senere fængselslov trådte i kraft.

I betænkningen indgik også en indstilling om "Instruks for arrestforvarer", en indstilling der i det væsentligste blev fulgt og som bevarede stor gyldighed langt ind i fremtiden.

Den 1. april 1938 overgik arresthusene til staten, og arrestforvarerne var fra samme dato statsansatte.

Arrestforvarerne blev opdelt i tre løngrupper og placeret i henholdsvis fængselsvæsenets 5., 9., og 10. lønklasse. Igennem tiden har arrestforvarernes lønmæssige placering været drøftet mange gange og har også været årsag til uenighed i kredsen.

Efter Dansk arrestforvarerforenings udtræden af Dansk Politiforbund i 1941, drøftedes på mange møder foreningens tilslutning til en hovedorganisation. Meningen var stærkt delte, men den 1. oktober 1947 tilsluttede foreningen sig *"Foreningen af overordnede Tjenestemænd under Fængselsvæsenet"*, der samtidig antog det mindre prangende navn *"Dansk Fængsels- og Arrestforening"*. Dette medlemskab fortsatte indtil 1. oktober 1959, da foreningen skiftede tilhørsforhold og blev optaget i *"Dansk Fængselsforbund"*.

Af det historiske materiale fremgår det, at de 17 år under *"Dansk Fængsels- og Arrestforening"* kun rummer gode minder om samarbejde og kammeratskab. Tilslutningen til *"Dansk Fængselsforbund"* var en naturlig løsning, idet hele det uniformerede personale i fængselsvæsenet er samlet i dette forbund og, at det også er fra denne medlemskreds arrestforvarerne hentes.

Lederreformen pr. 1. marts 2016.

ARRESTFORVARERTITLEN bliver afskaffet og antallet af lederstillinger reduceres.

Nogle af de nuværende **ARRESTFORVARERE** får nye og betydeligt anderledes opgaver, idet de bliver placeret i "Cheflag 2" og får titel af "Enhedschef", med ansvar for flere arresthuse, kif-afdelingerne og pensionerne rundt omkring.

De nuværende souschefer bliver formodentlig daglige ledere af arresthusene og får titel af "Enhedsleder".

Det er vurderingen i arrestforvarerkredsen, at den nye struktur bliver mere effektiv og mere overskuelig. Så der ses med optimisme på fremtiden.

Seneste nyt er, at også institutionsnavne ændres idet "Statsfængsel og Arresthus" udfases fra Kriminalforsorgens vokabular. Som led i Kriminalforsorgens reorganisering indføres der nemlig nye navne.

Så titlen på denne beskrivelse må nu være: "Fra Sluttes til Enhedschef".

Ide og oplæg: Leif Jørgensen

Forfatter: Per Larsen Jensen.

Redaktion: Ove Nielsen og Per Larsen Jensen.

Tak for bidrag fra tidligere og nuværende arrestforvarere.